

Lidt om Obbekjær Sogn og Vesterenge

Af Hans Mikkelsen og Søren Mulvad

Det lille sogn, Obbekjær, der ligger umiddelbart øst for Ribe, har undergået en del omlægninger i henseende til overøvrighed. Da langt de fleste land- og bysogne i Danmark har bestået forholdsvis uforandrede gennem historisk tid, skal vi i det følgende se lidt på dette lille landsogn.

Før 1536 søgte beboerne på de fire gårde i byen deres gudstjeneste og skriftefader i Ribe hos præsterne ved nonneklostret Sankt Nikolajs kirke. Derefter blev området lagt til Fole sogn. Det var i sig selv forunderligt, idet byen slet ikke grænser ind til Fole ejerlag.

For at komme til deres sognekirke, skulle bøn-derne gennem Hygum sogn. Obbekjær lå som en enklave udenfor det egentlige Fole sogn. Denne henlæggelse var formodentlig foretaget af stiftsmyndighederne for at forbedre Fole sognekald. Da Fole sogn i 1864 blev overført til Det tyske Kejserrige, stod de kongengske bønder i Obbekjær i en forladt position. Man diskuterede, om de kunne søge kirken i Seem, der ligger umiddelbart nær ved, men planen strandede på de ufarbare veje, der ville forhindre kirkegang i fugtige perioder. Fra Obbekjær skulle folk over engene og vadestedet ved Stavnager, og her var oversvømmet i hele vinterperioden. Resultatet blev, at menigheden i Obbekjær skulle søge Sankt Katarine kirke i Ribe, indtil Obbekjær kunne blive forsynet med en selvstæn-

dig kirkebygning. Dette skete 1885, hvor den charmerende lille kirke blev indviet. De største lodsejere anså det for en æressag at give jord til byggeriet og anlægget af kirkegården. Man gik så vidt, at vejen mod Varming blev lagt om, så at en gårdejer kunne lægge noget af sin jord til kirken. Man sagde lokalt, at han nok ikke ville risikere at blive begravet på sin nabos tidligere mark.

De oprindelige fire gårde i byen deltes i tidens løb ud til halv- og kvartgårde. Disse brøkdeler skal forstås som brøker i forhold til en fastsat skatteydelse.

Sammen med hovbønder i Mejlby, Farup, Kirkeby, Hillerup, Jedsted, Kærbøl, Tved, Øster Vedsted og Tange skulle Obbekjær-bønderne yde arbejde på Riberhus Ladegård. Dette bekom dem ilde!

Arbejdet skulle naturligvis udføres på samme tid, som de selv skulle foretage lignende arbejder på deres egne gårde.

Bønderne gjorde sig ved flere lejligheder genstridige. Stiftbefalingsmand von Speckhahn i Ribe fik indgivet en klage fra ladegårdsforpagteren og måtte udtale, at han »med forundring havde fornummen, at hovbønderne til Riberhus Ladegård var genstridige og ikke ville meje høet på Ladegårdens enge«. Deres arbejdspligter bestod endvidere i at skulle gøde, pløje og harve markerne. Høste korn, meje og hjembjærge hø, ud-

tærse korn, forbedre digerne og være håndlangere, når bygningerne skulle repareres, køre tømmer og ler når det behøvedes.

I 1685 kaldte stiftbefalingsmanden bønderne sammen. De fik skældt bælgene fuld, og samtidig dog befriet for enkelte af deres pligter, idet andre bønder, som hidtil havde kunnet købe sig fri ved at betale arbejdspenge, i stedet for fik pålæg om selv at udføre arbejdet. Det var i det store og hele bønder fra Lustrup og byerne i Seem Sogn. De fik alle formaninger om at udføre arbejdet »med Flid og Troskab som lydige Undersåtter.« Det var de dog ikke! De fik bøder i stribe for forsømmelser.

Tingenes sørgelige tilstand varede ved til kong Christian den Sjette udbød kronens jordegods i Riberhus Amt til auktion i 1741. Bønderne i Obbekjær fik deres gårde tilslagen, i alt 29 tdr. hartkorn for 60 rigsdaler pr. tønde. Inden auktionsskødet kunne udstedes, skulle bønderne godtgøre, at ingen udenfor ejerlaget havde sat penge i købet.

Der var på dette tidspunkt ti gårde, driftsenheder, i ejerlaget. En stor del af disse havde gennem mange slægtled været i samme families besiddelse. Flere af gårdene flyttede ud på marken, men familierne har trofast siddet ved dem i 200 eller 300 år.

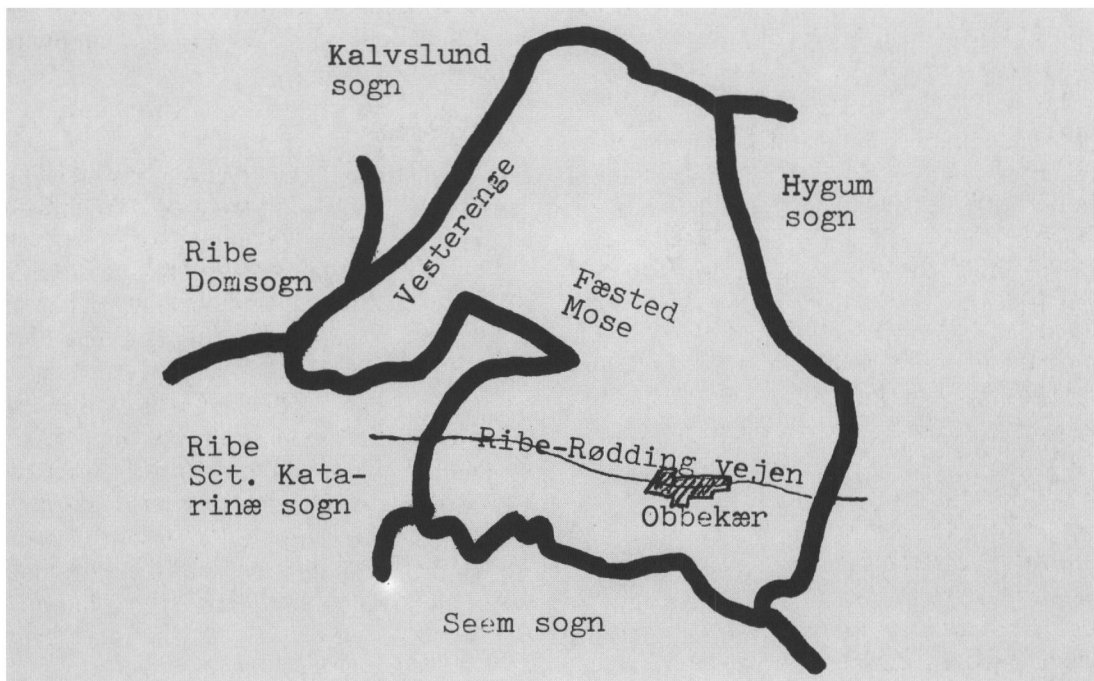
Der er ikke offentliggjort noget særligt om Obbekjærs historie; men en af de gamle gårdmænd, Thøste Thøstesen, som omfattede sin hjemegn med stor veneration, har skrevet tre, måske flere skolehæfter fulde af, hvad han vidste om byen. Efter mange omskiftelser er to af hæfterne havnet i Historisk arkiv i Seem sogn og et på Den antikvariske Samling i Ribe. Det kunne eventuelt være en opgave for en historiker at »samføre« og læse

disse hæfter igennem og måske uddrage noget særligt om dette, historisk set, forsømte sogn.

Vesterenge

Opriindeligt hørte Vesterenge, Kamp og Horslund til den hertugelige del af Sønder Hygum Sogn. Efter 1864 blev det fraskåret ved grænsedragningen. Obbekjær kommune administrerede distrikterne og fik betaling derfor af indenrigsministeriet, og dette forhold blev endelig afsluttet omkring 1933, da Obbekjær Kommune fik et engangsbeløb for at tage disse ejerlag ind i kommunen. De skulle forpligte sig til at sætte summen i kreditforeningsobligationer. Til stede ved mødet hos sognerådsformanden i Obbekjær var indenrigsminister Bertel Dalgård, amtmanden over Ribe Amt, et par amtsrådsmedlemmer og det samlede sogneråd. Siden den tid har disse byer hørt til Obbekjær Sogn og Kommune

Obbekjærbønderne kviede sig ved at tage de fattige områder ind i kommunen. Der var ingen skatteydere af betydning derude, og man kunne se frem til, at der ville blive udgifter til bl.a. vejvæsen. Der var dog en skole i Horslund, bygget o.a. 1880, som bestod indtil 1957, hvor eleverne kom til den nybyggede centralskole i Obbekjær. Denne skole blev bygget i fortrøstning til, at der skulle ske en større udstykning af statshusmandsbrug. Udviklingen viste, at statshusmandsbrugenes tid var forbi, og der blev kun bygget et brug, som i dag atter er nedlagt og jordene lagt ind under samme gård, som det blev udstykket fra. Inde i mosen lå tre huse, kaldet »Trekroner«, de er forlængst borte. Peter Skrædder boede i det ene, og han regnede ikke på at bo i Vesterenge, fordi folk havde et

for ringe ry. Man sagde, at der kun var en ærlig mand i Vesterenge, for han havde kun stjålet et får. Det var selvfølgelig overdrevet, men Peter Skrædder flyttede skyndsomst til Sankt Katarine Landsogn på Tvedhuse Mark, som oprindelig hed Tvedhusemose.

Herluf Weber fra Vesterenge har skrevet et stykke erindring om livet herude.

»Min farfar var August Frederik Weber. Han var født 1827 i Fole i Sønderjylland. Farmor var født i Gabøl i 1837. Farfar deltog i krigen i 1848 - 51 og slap uskadt. Efter hjemkomsten købte han et stykke jord i Vesterenge for at begynde landbrug her.

Det er blevet fortalt, at han var en af de første, der slog sig ned ved randen af den 1100 tønder land store Fæsted Mose. Starten

var yderst beskeden. I bakken ovenfor, hvor ejendommen nu ligger, - den kaldes »Kammass Bjerg« - udgravede han et rum og beklædte med brædder og stolper. Så havde han, som man sagde den gang, foden under eget bord. I Fole, hvor han kom fra, var bakkene det bedste jord, men han fandt hurtigt ud af, at det modsatte var tilfældet her. Jorden gav kun ringe eller ingen afgrøde i begyndelsen, men heldigvis hørte der en moselod til ejendommen, hvor der voksede masser af lyng. Lyngen kunne sikre det daglige brød. Beboerne herude plukkede lyngen, bundtede den og solgte den for størsteparten til de Ribe bagere, der brugte den til at fyre deres ovne varme med. Også mange bønder havde store bageovne, som de fyrede op med lyng.

Efter nogle års forløb byggede han hus og stald, sammenbygget og tækt med rughalm, som han selv avlede.

August Frederik Weber den Yngre (en søn) fik det efter sin tids målestok godt, blev en afholdt og respekterede mand. Han kom i sognerådet i Obbekjær. Alderdommen tilbragte han hos sin datter. Hans hustru døde først, og på hendes gravsten på Obbekjær kirkegård stod:

*»Farvel min hustru så kær
og tak for den tid vi var sammen her
Jesus Kristus, vor trofaste ven
han vil os atter forene igen.«*

Folk i Vesterenge var folk, som ikke havde råd til at købe en »rigtig« ejendom, de kunne så leje et stykke jord billigt herude. Således begyndte »Bjerregård« i 1838, det er den største gård i området i mange år. Den er nu ved at blive tilplantet af Skov- og Naturstyrelsen. Det samme er flere andre gårde på stedet. Det siges, at den første ejendom, der blev oprettet var nabo til »Bjerregård«, hvor Baltzar Pedersen bor i dag, Viksvej 7, og det fortælles ligeledes, at navnet Viksvej opstod fordi der boede tre mænd ved navn Vagn, Iver og Knud ved denne vej.

Fra Vesterenge til Obbekjær var der en kirkesti ind over Obbekjær marker. Den måtte ikke pløjes, og der var gangbrædder over grøfterne. En gang to karle, Kristian Mikkelsen fra Tvedhuse og Peter Jensen fra Vesterenge hjalp hinanden med at så roer ved stien, kom der en missionskone med salmebogen under armen på vej til Obbekjær. Signe Birk hed hun. »Nu duer roerne ikke, Kristian,« sagde Peter, »for nu har Signe set, at vi har arbejdet på en søndag.« Det passede, de kom aldrig ordentligt i grøde.

Under begge verdenskrige var der stor brændselsproduktion fra mosen. Der oprettedes senere en briketfabrik på stedet. Nogle af engene havde tidligere tilhørt bønderne i Fæsted og Harreby ejerlag, således havde det været i århundreder forud. Ved grænse- dragningen måtte dette forhold laves om.

Hans Mikkelsen. Født 1936. Pensioneret landmand, opvokset i Tved.

Søren Mulvad. Født 1948. Lærer. Har tidligere skrevet lokalhistoriske artikler i RA, samt i lokale- dag og ugeblade. Flere teaterstykker for børn og voksne.

Hans Mikkelsen og Søren Mulvad har tidligere offentliggjort »Gelsbro - en ørnefjer« i Sønderjysk månedsskrift nr. 11 og 12 - 1987

Nærværende artikel er hovedsagelig baseret på Hans Mikkelsens lokalkendskab og iøvrigt mundtlige oplysninger. Der henvises til Trap Danmarks 5. Udgave 1965 side 1048 samt samme Slesvig 1864, 5. 67f og 76f.